

Sant Joan Salerm

Subirats

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Carretera BV-2154, km 0,5, dins la hisenda de Can Bas.

Coordenades:

Latitud: 41.40374
Longitud: 1.75231
UTM Est (X): 395709
UTM Nord (Y): 4584329

Classificació

Número de fitxa 08273 - 83
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Romànic
Segle X
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Número inventari Si, IPA
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Religios
Titularitat Privada
Titular: Ref. cad.: 027A09502
Autoria de la fitxa Josep Anton Pérez
Data de registre de la fitxa: dc., 08/03/2006 - 01:00

Descripció

Capella de planta rectangular d'una sola nau, coberta a dues vessants. A l'interior la coberta es resol a partir d'una volta de canó de perfil rebaixat, reforçada per quatre arcs torals, dels quals els situats a l'est són ogivals, i els de la banda oest són de mig punt. L'absis semicircular, a llevant, està molt modificat, i presenta un ull de bou. A ponent, la nau es va ampliar amb un cos format per un transsepte i un absis semicircular. A la façana sud trobem la porta d'entrada al temple, senzilla, d'arc de mig punt amb les dovelles lligades posteriorment amb morter modern, amb dos graons, molt modificada. Tots els murs de l'edifici estan arrebossats; als llocs on el parament és visible, s'aprecia un reaprofitament de carreus molt més antics, potser romans. Tant a la façana nord com a la sud uns robustos contraforts ajuden a suportar les parets del temple.

Més modern, del segle XVIII, és el campanar d'espadanya d'un sol ull, sobre el qual hi ha una creu, de 9,50 m. d'alçada, a la paret nord del temple. Disposa d'una campana de 60 cm. de diàmetre, construïda el 1940. Aquesta campana té una inscripció que, traduïda del llatí, diu: "Francesc Olivella, la seva muller i els seus fills celebrant el triomf del cristianisme en la pàtria i la seva salvació en nom de Crist i de la puríssima Mare, foren donadors de Joana Maria Francisca, veu clamant lloances pel favor rebut. Any del Senyor 1940".

A l'oest trobem, adossat perpendicularment a la capella, un edifici el doble d'alt que aquesta, probablement la rectoria, de manera que el conjunt forma una planta de creu llatina. També la teulada d'aquest edifici és a dues vessants. A l'extrem oposat de la capella, aquest edifici annex presenta un absis que sobresurt del cos central.

Les cornises d'ambdós edificis, fetes de maó, juguen amb motius geomètrics.

Observacions:

Existeix la possibilitat que aquest transsepte substitueixi un antic santuari; si això fos així, la capella de Sant Joan Salerm seria un cas únic al romànic català.

Història

A França, Itàlia i Catalunya hi ha moltes esglésies i capelles dedicades a Sant Joan Baptista, com la de Sant Joan Salerm. L'etimologia del mot "Salerm" fa referència a "lloc ermotat", "terra sense conrear". Això es deu, segons Salvador Olivella, al fet que quan es va edificar la capella, tot el voltant era bosc, bàsicament d'alzina i garriga. Aquest bosc, conegut com "l'alzinar", es va anar desartigant des de finals del segle XVIII fins a la segona meitat del XIX, a causa de l'extensió massiva del cultiu de la vinya a tot el Penedès.

D'aquell bosc antic se'n conserva una part molt petita, plena d'arbres molt grans.

La capella de Sant Joan Salerm es documenta per primer cop l'any 917, en un pergami del monestir de Sant Cugat del Vallès; s'esmenten unes terres situades entre les esglésies de Santa Maria, Sant Pere i Sant Joan. Aquestes esglésies podrien ser Santa Maria de Monistrol, Sant Pere de Lavern i, possiblement, Sant Joan Salerm. Va estar vinculada al monestir de Sant Cugat del Vallès, ja des de final del segle X: l'any 992, Geribert, pare de Mir Geribert, va comprar a l'abat Odó de Sant Cugat una vinya i una garriga situades al castell de Subirats, al costat de la "casa de Sant Joan". A principis del segle XI, diverses butlles papals confirmen la subjecció de la capella al monestir vallesenc, juntament amb els seus béns i possessions. A altres referències documentals del mateix monestir de Sant Cugat s'hi esmenta el nom de Sant Joan dins el terme de Subirats, són dels anys 1002, 1007, 1023 i 1098. Al segle XII tenim documentades diverses donacions dels castlans de Subirats a la capella de Sant Joan. Així, l'any 1167, Ramon, germà de Pere de Subirats, li llega un morabatí; el 1185, la seva esposa Azlada, o Adelaida, li llega dos morabatins.

D'altra banda, el 1311, el bisbe de Barcelona, Ponç de Gualba, va visitar la capella, quan Arnau Camora era rector de Sant Pere de Lavern; d'aquella visita es dedueix que la capella de Sant Joan Salerm era aleshores sufragània de Sant Pere de Lavern. Sabem que al segle XIV hi havia al voltant de la capella un nucli de població disseminat, ja que al fogatge de 1358 hi consten cinc focs per a "Sant Johan Çalerm": els focs

d'Arnau Soler, Guillem Ferrer, Bernat Raffat, n'Albareda vídua i na Claretà vídua. L'any 1693 la capella fou visitada pel degà del Penedès.

Als anys '40 del segle XX es va portar a terme una remodelació de l'edifici. Segons Salvador Olivella, per les característiques que presentaven les parets i arcades abans d'aquesta remodelació, la capella podria tenir orígens visigòtics. Sota l'altar primitiu hi havia una sitja, dins la qual s'hi van trobar, durant la intervenció dels anys '40, restes de rajoles vidrades, molt trossegades, amb la imatge de Sant Joan Baptista, encerclat per una gran sanefa, detalla cap a finals del segle XVII-principis del XVIII. També es van trobar ossos al voltant de les quatre parets de la capella, que després de la reconstrucció van ser abocats a l'ossari del cementiri de Sant Pere de Lavern.

Bibliografia

- A.A.V.V. (1981): "Pla General d'Ordenació Urbanística de Subirats". Annex I. Ajuntament de Subirats.
- A.A.V.V. (1992): "Catalunya Romànica". Vol. XIX. El Penedès. L'Anoia. Ed. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, p. 200.
- CLARAMUNT, Jaume; MASSANA, Montserrat; VALLS, Jordi (1996): "Campanars i campanes de l'Alt i el Baix Penedès". Vilafranca del Penedès, p. 183.
- LLORAC I SANTÍ, Salvador (1988): "Subirats. Visió general d'un municipi de l'Alt Penedès." Ed. Ajuntament de Subirats, pp. 260-261.
- LLORAC I SANTÍ, Salvador (1978): "El Penedès durant el període romànic", dins MISCEL·LÀNIA PENEDESENCA, 1978, vol. I, p. 86.
- OLIVELLA, Salvador (1998): "La capella de Sant Joan Salerm", dins TOT SUBIRATS, n°26, novembre 1998, p.12.
- ROSSELLÓ RAVENTÓS, Joan (1986): "Inventari del patrimoni arquitectònic de Catalunya. Vol 2, Alt Penedès." Barcelona, p. 182.

